

ISSN: 1857-7377

CONTEXT

КОНТЕКСТ

33

Institute of
Macedonian
Literature
Ss. Cyril and
Methodius
University

Институт за
македонска
литература
Универзитет
„Св. Кирил и
Методиј“

Skopje 2026 Скопје

CONTEXT / КОНТЕКСТ 33

Review for Comparative Literature and Cultural Research
Списание за компаративна книжевност и културолошко истражување

Editor - in - chief
Sonja Stojmenska-Elzeser
Institute of Macedonian Literature, Ss. Cyril and
Methodius University in Skopje, Macedonia

Главен и одговорен уредник
Соња Стојменска-Елзесер
Институт за македонска литература, Универзитет
„Св. Кирил и Методиј“ - Скопје, Македонија

Executive Editors
Ema Lakinska
Institute of Macedonian Literature, Ss. Cyril and
Methodius University in Skopje, Macedonia
Slavica Petrovska-Gjorgjevska
Institute of Macedonian Literature, Ss. Cyril and
Methodius University in Skopje, Macedonia

Извршни уредници
Ема Лакинска
Институт за македонска литература, Универзитет
„Св. Кирил и Методиј“ - Скопје, Македонија
Славица Петровска-Ѓорѓевска
Институт за македонска литература, Универзитет
„Св. Кирил и Методиј“ - Скопје, Македонија

International Editorial Board
Richard Hibbitt
University of Leeds, United Kingdom
Liedeke Plate
Radboud University Nijmegen, The Netherlands
Marijan Dovic
Institute of Slovenian Literature and Literary Studies
ZRC SAZU,
Slovenia
Angela Fernandes
University of Lisbon, Portugal
Martin Hetényi
Constantine the Philosopher University in Nitra,
Slovakia
Mehmet Samsakçı
Istanbul University, Türkiye

Меѓународен редакциски одбор
Ричард Хибит
Универзитет во Лидс, Обединето Кралство
Лидеке Плате
Радбо Универзитет во Нијминген, Холандија
Маријан Довиќ
Институт за словенечка книжевност и книжевни
студии при Словенечката академија на науки и
уметности, Словенија
Ангела Фернандес
Универзитет во Лисабон, Португалија
Мартин Хетењи
Универзитет Константин Филозоф во Нитра,
Словачка
Мехмет Самсакчи
Универзитет во Истанбул, Турција

ISSN 1857- 7377

Република Северна Македонија
Министерство за култура и туризам

Republic of North Macedonia
Ministry of Culture and Tourism

This issue is supported by Ministry of Culture and Tourism of Republic of North Macedonia
Изданието е објавено со материјална поддршка на Министерството за култура и туризам на
Република Северна Македонија

INSTITUTE OF MACEDONIAN LITERATURE
Ss. Cyril and Methodius University in Skopje

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКА ЛИТЕРАТУРА
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

CONTEXT / КОНТЕКСТ 33

Review for Comparative Literature and Cultural Research
Списание за компаративна книжевност и културолошко истражување

Skopje – Скопје
2026

CONTEXT is an international review and publishes contributions in English and in Macedonian. All submissions are peer reviewed.

Manuscripts and editorial correspondence should be addressed to:

Institute of Macedonian Literature
Grigor Prlicev 5, p.o.b. 455
1000 Skopje
Republic of North Macedonia

КОНТЕКСТ е меѓународно списание и објавува прилози на англиски и на македонски јазик. Сите текстови се рецензираат.

Ракописите и редакциската преписка се упатуваат на следната адреса:

Институт за македонска литература
ул. „Григор Прличев“ бр. 5, п. фах 455
1000 Скопје
Република Северна Македонија

електронска верзија на списанието
<https://iml.edu.mk/context-контекст/>

CONTENTS / СОДРЖИНА

Сашо Димоски / Sašo Dimoski

ВЕШТАЧКАТА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И СОВРЕМЕНИТЕ ИЗВЕДУВАЧКИ УМЕТНОСТИ:
НОВИ ПЕРСПЕКТИВИ НА ИЗВЕДБЕНОСТА / Artificial Intelligence and Contemporary
Performing Arts: New Perspectives of Performativity7

Natali Rajchinovska-Pavleska/ Натали Рајчиновска-Павлеска

МЕТАРНОР AS A SEMIOTIC KEY IN VISUAL POETICS / Метафората како семиотички
клуч во визуелната поетика.....19

Лорета Георгиевска-Јаковлева / Loreta Georgievska-Jakovleva

РЕАЛНОСТА И ТРАУМАТА ВО ДОКУМЕНТАРНИОТ ФИЛМ („МОЛКОТ НА РАЗУМОТ“
ОД КУМЈАНА НОВАКОВА И „ЖЕЛЕЗНА ТВРДИНА“ ОД МИТКО ПАНОВ) / Reality and
Trauma in Documentary Film (*Silence of Reason* by Kumjana Novakova and *Iron Castle*
by Mitko Panov)27

Senka Anastasova/ Сенка Анастасова

EPISTEMOLOGY OF FEMINIST DECOLONIALISM AND AESTHETICS OF BORDERLANDS /
Епистемологија на феминистичкиот деколонијализам и естетиката на граничните простори37

Ема Лакинска, Владимир Мартиновски / Ema Lakinska, Vladimir Martinovski

ТЕОРИСКИ АСПЕКТИ НА ВИРТУЕЛНИТЕ МУЗЕИ / Theoretical Aspects of Virtual Museums...47

Гоце Смилевски / Goce Smilevski

ПРОЕКТОТ „ТРАУМАТА ВО ЛИТЕРАТУРАТА“ ВО КОНТЕКСТ НА СОВРЕМЕНИТЕ
ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ ПРОУЧУВАЊА НА ТРАУМАТА / The Project *Trauma in Literature*
in the Context of Contemporary Interdisciplinary Trauma Studies59

Елена Карпузовска / Elena Karpuzovska

СРЕДЕ МАСКАРАДАТА НА ОГЛЕДАЛАТА: КАРНЕВАЛСКАТА ФАНТАЗМАГОРИЗАЦИЈА
НА ЖИВОТОТ ВО „ПРИНЦЕЗАТА БРАМБИЛА“ НА Е. Т. А. ХОФМАН / Amid the Masquerade
of Mirrors: the Carnavalesque Phantasmagorias of Life in E. T. A. Hoffmann's *Princess Brambilla*67

Владимир Ѓорѓиески / Vladimir Gjorgjieski

ПОСТ-ТЕЛЕСНА ИНТИМНОСТ ВО СОВРЕМЕНАТА МЕДИУМСКА КУЛТУРА / Post-bodily
Intimacy in Contemporary Media Culture85

Маријана Клеменчик / Marijana Klemenchikj

СЕСТРИНСТВОТО, ДУХОВНОСТА И КУЛТУРНИОТ ИДЕНТИТЕТ НА ЖЕНСКИТЕ ЛИКОВИ
ВО РОМАНОТ *БОЈАТА НА ПУРПУРОТ* ОД АЛИС ВОКЕР / Sisterhood, Spirituality,
and the Cultural Identity of Female Characters in Alice Walker's *The Color of Purple*97

Срѓан Микиќ / Srgjan Mikjickj

ДОПИРОТ И ТЕХНОТЕЛОТО / Touch and the Technobody109

Владимир Јовановски / Vladimir Jovanovski

КАРАТЕДО И ЗЕН – ПАТОТ НА ПРАЗНИНАТА ВО СОВРЕМЕНАТА УМЕТНОСТ И КУЛТУРА
/ Karate-do and Zen: The Path of Void within Contemporary Art and Culture123

Гоце Смилевски<https://orcid.org/0000-0001-5519-9553>

УДК 82.0

УДК 159.942.5:821.163.3.09

ПРОЕКТОТ „ТРАУМАТА ВО ЛИТЕРАТУРАТА“ ВО КОНТЕКСТ НА СОВРЕМЕНИТЕ ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ ПРОУЧУВАЊА НА ТРАУМАТА

Клучни зборови: траума, литература, интердисциплинарност, проект, Ана Мартиноска

Уште на самите почетоци од востановувањето на Литературните студии на траумата (*Literary trauma studies*), посебен акцент се става на можноста резултатите од нивните истражувања да побудат интерес во јавноста и да излезат од кругот на академската заедница, со оглед на тоа што основното тежиште на кое е фокусирана научната работа во оваа сфера поврзува теми и допира горливи прашања во однос на човековата егзистенција, па оттаму тие резултати можат да се стекнат со поширок хоризонт на рецепција. Овој аспект на Литературните студии на траумата не треба да се гледа како еднонаасочно утилитаристички, во смисла дека научната заедница има корист од занимавањето со оваа дисциплина затоа што резултатите од работата ќе бидат повидливи за јавноста отколку во случај со поинаков пристап да биде истражувано едно книжевно дело. Ко-

риста од постоењето на Литературните студии на траумата и толкувањата на книжевни дела во нивни рамки е двонасочна: тие ѝ помагаат на пошироката читателска публика полесно да ги разбере слоевите на изразувањето на траумата во едно книжевно дело, нејзиното настанување, нејзините последици, нејзиното надминување. Исправајќи ги пред нас овие теми и прашања изразени во едно книжевно дело, тие се можност да нè освестат нас за траумите на другите, а во исто време и да нè поттикнат за соочување со сопствените трауми. Токму ваквите перспективи беа меѓу придвижувачките мотиви за осмислување на проектот „Траумата во литературата“ на Институтот за македонска литература при Универзитетот „Свети Кирил и Методиј“ во Скопје, кој започна минатата 2025 година, и кој ќе биде заокружен во тековнава 2026. Раководен од д-р Ана Мартиноска како главен

истражувач, проектот обединува дваесет и еден научник од Институтот за македонска литература, и тројца млади истражувачи, а кој се изведува во повеќе етапи. Централно место во тие етапи има меѓународната научна конференција која ќе биде остварена во мај оваа година¹, на која освен учесниците во проектот ќе учествуваат и неколку европски експерти, од што ќе произлезе и зборник кој ќе отвори простор за понатамошни трибини и дебати. Во елаборатот, Ана Мариноска се осврнува, меѓу другото, и на интердисциплинарниот карактер кој го најавуваат темите предложени од страна на истражувачите, и го определува проектот „Траумата во литературата“ како „актуелен академски предизвик“ (Мариноска, 2025: 3). Проучувањето на траумата во литературата ја одржува својата актуелност во изминативе три децении, уште од времето кога во својот програмски научен труд „За трауматското сознание и студиите по литература“, Џефри Хартман најавува и објавува: „Се раѓа теорија која се сосредоточува на односот помеѓу зборовите и траумата и која ни помага да 'ја читаме траумата' со помош на литературата“ (Hartman, 1995: 537). Константната актуелност на читањето на траумата со помош на литературата, како и на толкувањето на траумата изразена во литературата, веројатно се темели на еден пресврт кој Хартман го посочува, и кој не се однесува единствено на спецификите на проучувањето на книжевноста, туку и на тоа како општеството / јавноста гледа на хуманистичките науки. Имено, Харт-

ман истражувањето на траумата во книжевните дела го согледува како можност науката за книжевноста, но и хуманистиката во целост, да го премости еднадвор наметнатиот и неприроден расцеп помеѓу „реалниот свет“ и „универзитетскиот, како едниот да е активистички и ангажиран, а другиот самовљубен и одвоен. Постои отвор што води од студиите за траума кон јавноста, особено прашањата за менталното здравје, отвор со етички, културни и религиозни импликации“ (Hartman, 1995: 543-544).

Траумата, како еден од феномените на човековата егзистенција изразен во литературните дела, останува дел од доминантните преокупации на современата литературна теорија и критика и три децении по научниот труд на Хартман. Изразот траума, кој доаѓа од старогрчкиот збор за *рана* (*τραῦμα*, *traûma*), првобитно се однесувал на физичка рана, но во текот на деветнаесеттиот век тој започнува да се поврзува со емоционалните рани: „Траумата се однесува на психолошка повреда, трајно оштетување сторено на поединци или групи предизвикано од трагични настани или тешки неволји“ (Davis, Meretoja, 2020: 1). Прашањата за траумата стануваат особен предизвик за науката по 1990 година, откако *Американската психијатриска асоцијација* официјално го вреднува феноменот на психолошката траума и ги дефинира карактеристиките и симптомите на болеста која наскоро ќе стане позната како посттравматско стресно нарушување (*Post-Traumatic Stress Disorder*, или скратено: *PTSD*). Отворање-

¹ Во периодот на подготовка на *Context/Контекст* 33, конференцијата е успешно одржана на 13-14 мај 2026 година.

то на овие прашања, дефинирањето на траумата и потрагата по одговори поврзани со неа, резултираат со создавање на Студии на траумата (*Trauma studies*), со кои се поврзани низа истражувања кои се занимаваат со ова подрачје. Студиите на траумата во последните неколку децении се од големо значење за културолошките и книжевните студии, овозможувајќи една нова теориска подлога за проучување на книжевните дела.

Како што наведуваат Колин Дејвис и Хана Меретоја во воведот кон хрестоматијата која е посветена на толкувањето на темата на траумата во литературата, „теоријата на траумата произлегува од сложената интеракција помеѓу страдањето, правото, етиката и медицината. Литературните студии на траумата (*Literary trauma studies*) како засебна гранка на дејност во хуманистичките науки има своја сопствена, но и поврзана и меѓузависна генеалогија“. Дејвис и Меретоја ја посочуваат целата полицентрична мапа на извори и влијанија во создавањето и развојот на овие студии: од „естетиката на романтизмот, психопатологијата од деветнаесеттиот век и психоанализата и психијатријата од дваесеттиот век, а во поново време и од етичките ставови изнесени во постструктурализмот, студиите за холокаустот, студиите за меморијата и постколонијалните студии“ (Davis, Meretoja, 2020: 3), а во најново време и од современите текови на научната мисла од областа на еокритиката, постхуманизмот и медицинските хуманистички науки. Во изминативе неколку децении траумата, која некогаш била интерес исклучиво на медицински

специјалисти и истражувачи, стана критичка парадигма која има големо влијание врз современата антропологија, историографија, социологија, како и на книжевната и културолошката теорија.

Хрестоматијата „Траума: истражувања во меморијата“ приредена од Кети Карут во 1995 година, се смета за своевидно инаугурирање на интердисциплинарноста при проучувањето на траумата. Ова дело, со оригиналниот колажен концепт кој подразбира обединување научни студии, интервјуа и записи од автори како Харолд Блум, Шошана Фелман, Дори Лауб, Клод Ланцман, опфаќа повеќе дисциплини, како што се психијатријата, литературата, филмот, со што Карут воспоставува начини и патокази за интердисциплинарно разбирање и говорене за траумата, кои до денес влијаат врз теоретичарите кои го даваат својот придонес во оваа област. Интердисциплинарниот пристап останува карактеристика и на следните дела на Карут, во кои таа ја истражува полицентричната структура изградена од заемните односи помеѓу траумата и литературата / филмот / историографијата.

Токму на неопходноста од интердисциплинарен пристап во остварувањето на проектот „Траумата во литературата“ инсистира Ана Мартиноска во својот елаборат: „Со оглед на тоа дека самата област на студиите по траума е врзана со психоаналитичкиот пристап во книжевноста, со социолошките и културолошките проучувања, со прашањата на етиката и филозофијата, тоа ќе значи вклучување на сознанија и научна апаратура од повеќе различни дисци-

плини и интердисциплинарен карактер, со што ќе понуди и основа за елаборирање на понатамошни можности за критичкото толкување на траумата“ (Мartiноска, 2025: 2). Интердисциплинарниот пристап во проучувањето на траумата е нужен колку во литературатната наука, толку и во останатите научни сфери кои се занимаваат со овој феномен на човековото постоење. Во оваа смисла Кети Карут ни посочува еден пример од психоанализата, поконкретно: потребата на Фројд да се сврти кон литературата при разбирањето и опишувањето на трауматското искуство. „Тоа е затоа што литературата, како и психоанализата, е заинтересирана за сложената врска помеѓу знаењето и незнаењето,“ пишува Карут, и заклучува: „И токму во специфичната точка каде што знаењето и незнаењето се пресекуваат, јазикот на литературата и психоаналитичката теорија на трауматското искуство прецизно се среќаваат“ (Caruth, 1996: 3). Оваа констатација на Карут ја отвора темата за односот меѓу траумата, јазикот и литературата, која до денес останува едно од клучните подрачја на интерес во студиите на траумата.

Осврнувајќи се на прашањата поврзани со односот помеѓу јазикот и траумата, Ана Мартиноска во елаборатот на проектот „Траумата во литературата“ пишува: „Низ различните периоди на историјата, и со тоа различните периоди во проучувањето на литературата, полето на траумата постојано се провлекувало, од модерната па сè до деконструкцијата како книжевен пристап кој ги бара трауматските синдроми не само во нашите тела и умови, туку и во самиот јазик“ (Мartiноска, 2025: 2). Траумата, која се

заснова на физичка или психичка повреда која остава долготрајни ментални лузни на субјектот кој ја искусил траумата, претставува личен одговор на драматични настани кои влијаат на емоционалното и/или когнитивното функционирање и можат да предизвикаат долготрајни психолошки изместувања. Истражувајќи го настанокот и развојот на теоријата на траумата, Никол Сутерлин посочува дека таа „се сосредоточува на односот помеѓу зборовите и траумата и ни помага да ја прочитае траумата со помош на книжевноста“, а она што е особено важно во истражувањето на теоретичарите кои се посветиле на оваа област е тоа што „го воочиле блискиот меѓуоднос помеѓу раната и зборот, помеѓу траумата и книжевноста, па дури и меѓу траумата и јазикот“ (Sütterlin, 2020: 18). Блискиот сооднос помеѓу раната и зборот, како и траумата и книжевноста, не значи дека станува збор за лесен начин на искажување на траумата во книжевна форма, ниту пак за едноставни пристапи кон толкувањето на траумата во книжевноста. Сродноста овде подразбира длабочина, а не леснотија. На овој аспект на сложеноста на изразувањето на траумата и на комплексноста на нејзиното толкување од страна на науката за книжевноста се фокусира и Мартиноска во елаборатот кон проектот, заклучувајќи: „овие иницијални проучувања на траумата покажаа дека таа предизвикува особено тешки проблеми во однос на нејзината репрезентација во литературата, па јасно е дека со време тие се продлабочуваат, еволуираат и добиваат нови форми“ (Мartiноска, 2025: 2). Една од најтешките фази во преживувањето на траумата е фаза-

та во која субјектот се обидува да го артикулира искуството кое го предизвикало страдањето. Од друга страна, токму преку артикулирањето на тоа искуство субјектот кој ја доживеал траумата може да најде утеха и средство преку кое ќе започне закрепнувањето. Веќе подолго време сè повеќе психолози гледаат на споделувањето на искуството како на неопходен терапевтски сегмент во соочувањето со последиците на траумата. Истражувањата на Џејмс Пенебејкер ги откриваат предностите на споделувањето наспроти потиснувањето, репресијата и инхибицијата на емоцијата (Pennebaker, 1995: 6), при што претворањето на емоциите и сликите во зборови ги трансформира начините на кои субјектот ја согледува и сфаќа траумата, водејќи кон нејзино прифаќање. Ваквите ставови ги делат и книжевните автор(к)и кога на литературата погледнуваат низ визуирата на психологијата. Надоврзувајќи се на ставовите на теоретичарите на човековата психа кои се однесуваат на парадоксалноста дека она што не може да се спознае не може да биде опфатено преку јазикот, но може да биде претставено низ симболи и алегии, па на тој начин станува познато и може да се говори за него, Ени Финч вели: „Парадоксот изгледа јасен: она што не може да се содржи во зборовите, содржано е во зборовите. Силата на овој парадокс е во тоа што вообичаените зборови кои ги употребуваме во секојдневниот говор се трансформираат бидејќи поезијата ги чини моќни“ (Finch, 2005: 55). Овој парадокс на искажување на неискажливото во трауматското доживување преку литературата го има потенцирано и Хартман една деценија пред

Финч, посочувајќи ја литературата како сфера во која може да се изрази траумата затоа што литературата е „слушање на зборовите внатре зборовите“ (во оригиналот: “hearing of words within words”) (Hartman, 1995: 541). Анализирајќи ги односите помеѓу јазикот, болеста и траумата, Џо Вининг се повикува на изразот *сиромашноста на јазикот* (*poverty of language*) кој го има употребено Вирџинија Вулф кога, говорејќи за својата болест, се осврнува на немоќта на јазикот во целост да го искаже трауматското искуство на соочувањето со болеста и болувањето, на „суштинската неможност да ги изрази тие интензивни физички и ментални искуства преку зборови и наративна форма“ (Winning, 2020: 267). Толкувајќи автори кои во книжевна форма изразуваат слични искуства како она на Вулф, Вининг ги детектира кај нив „длабоките препреки во искажувањето на болката и болеста преку јазикот, и разорното дејство на тие состојби на наративното формирање.“ Но, токму тие препреки во изразувањето на траумата поврзана со болеста и болката се како круцијален дел од иницијациониот пат кон себеисцелувањето, кон доживувањето на себеси како целина. „Самиот чин на раскажување на настаните,“ вели Вининг, „самоприкажувањето во пишан облик, се начин за реконструирање на идентитетот и субјективност,“ затоа што „раскажувањето и себството се блиско поврзани“ (Winning, 2020: 268). Оттаму, таа борба да се стигне до способноста да се биде подготвен низ нарација да се соочи со траумата, а потоа и самото раскажување на траумата, има еден вид исцелувачко дејство, на повторен до-

пир на субјектот со самиот себе, по отуѓување-то од себе кое може да настане под влијание на болеста и болката.

Проектот „Траумата во литературата“ на Институтот за македонска литература, веќе во својата развојна фаза, преку одржаната работилница и подготовките за претстојната конференција како и зборникот во кој ќе бидат објавени научните трудови, ги најавува своите резултати и своето значење. На веќе одржаната работилница, како и на повеќе неформални средби, своите идеи ги изнесоа истражувачите кои учествуваат во проектот: д-р Ана Мартиноска, д-р Наташа Аврамовска, д-р Илија Велев, д-р Лорета Георгиевска-Јаковлева, д-р Маја Јакимовска-Тошиќ, д-р Валентина Миронска-Христовска, д-р Јасмина Мојсиева-Гушева, д-р Соња Стојменска-Елзесер, д-р Мишел Павловски, д-р Африм Реџеџи, д-р Сарита Трајанова, д-р Гоце Смилевски, д-р Дарин Ангеловски, д-р Славчо Ковилоски, д-р Славица Петровска-Горѓевска, д-р Биљана Рајчинова-Николова, д-р Тамара Купева, д-р Ема Лакинска, м-р Жарко Иванов, м-р Ана Јовковска, м-р Марина Цветановска, сите од Институтот за македонска литература: како и м-р Винсент Вилчник, м-р Ѓоко Здравески и м-р Сара Цветановска. Елаборатот подготвен од Ана Мартиноска, а воедно и досега изложените резултати од истражувањата на научниот тим, како и темите предложени за претстојната меѓународна научна конференција, го потврдуваат местото на проектот „Траумата во литературата“ во контекст на современите меѓународни текови на проучувањето на траумата во литературата, особено со оние кни-

ги, зборници и проекти кои се посветуваат на анализирањето на овој феномен на човековото постоење во национални рамки, согласно и хипотезата изнесена во елаборатот на проектот каде фокусот е на „проследување на концептот на траумата во македонската литература од различни историски периоди“ (Мартоноска, 2025: 3). Меѓу нив спаѓаат и книгата „Читања на траумата, лудилото и телото“ од Сара Вуд Андерсон, кое е посветено на истражување на траумата во американската литература, како и зборникот „Етиката и траумата во современата британска фикција“, приреден од Сузана Онега и Жан Мишел Гато. Во текот на досегашните етапи во остварувањето на проектот, дел од истражувачите кои учествуваат во него се посветени на интердисциплинарно истражување на траумата во сферата на литературата и филмот. Оттаму, можеме да претпоставиме дека би можеле да бидат поставени извесни паралели помеѓу меѓународната научна конференција и зборникот кои ќе се остварат во рамките на проектот „Траумата во литературата“ со делата „Исцелување на историската траума во филмот и литературата на Јужна Кореја“ од Чунгмоо Чои, „Траумата, дисоцијацијата и повторното воспоставување во јапонската литература и филм“ од Дејвид Стал, како и „Историја на болката: траумата во модерната кинеска книжевност и филм“ од Мајкл Бери.

На крајот од текстов, како заклучок, би се вратиле на самиот негов почеток, на оние премиси за можноста што ја отвораат Литературните студии на траумата: преку анализата на книжевни дела да можеме да ја разбереме трау-

мата, да го сфатиме Другиот кој минува низ трауматски и посттрауматски искуства, да се соочиме со сопствените трауми. Да му погледнеме в очи на светот кој страда, и да умееме да му подадеме рака. Кети Карут во воведот на своето амблемско дело ја согледува нужноста од проучување на траумата во книжевноста во сооднос со актуелната (тогаш, пред триесет и една година) глобална ситуација поврзана со страдањето и траумата: „Во изминатите неколку години, јавниот интерес за страдањето поврзано со траумата, како и професионалните истражувања во оваа област, значително пораснаа, а со настаните во Босна и Херцеговина и зголеменото насилство во нашата земја, многу луѓе ја

препознаа итноста од учење повеќе за трауматската реакција на насилните настани и за начините за помагање во ублажување на страдањето“ (Caruth, 1995: vii). Несомнено е дека ако го погледнеме светот денес, ако не ги затвориме очите пред траумите и страдањата, и ако признаеме дека литературата е еден од патиштата кон Другиот и кон себе, ќе сфатиме дека проектот „Траумата во литературата“ е неопходен, и дека неговите резултати и влијание нема да бидат ограничени на периодот во кој треба да биде реализиран, туку ќе продолжат да делуваат и да повикуваат кон подлабоко разбирање на траумата, на страдањето, на себе и на другите.

Литература

- Мариноска, Ана. 2025. „Научноистражувачки проект Траумата во литературата.“ <https://iml.edu.mk/wp-content/uploads/2026/03/Проект-ТРАУМА-во-ЛИТЕРАТУРАТА-за-web.pdf> Пристапено на 22.03.2026.
- Anderson, Sara Wood. 2012. *Readings of Trauma, Madness, and the Body*. New York: Palgrave Macmillan.
- Armstrong, Charles I. 2020. “Trauma and poetry.” BO: Colin, D; Meretoja, H. (ed.), *The Routledge Companion to Literature and Trauma*. Pp. 296-304. London, New York: Routledge.
- Berry, Michael. 2011. *A History of Pain: Trauma in Modern Chinese Literature and Film*. New York: Columbia University Press.
- Caruth, Cathy. 1995. *Trauma: Explorations in Memory*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Caruth, Cathy. 1996. *Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Choi, Chungmoo, 2020. *Healing Historical Trauma in South Korean Film and Literature*. London, New York: Routledge.
- Colin Davis and Hanna Meretoja. 2020. Introduction to literary trauma studies. BO: Colin, D; Meretoja, H. (ed.), *The Routledge Companion to Literature and Trauma*. Pp. 1-8. London, New York: Routledge.
- Finch, Annie. 2005. *The body of poetry: Essays on women, form and the poetic self*. Michigan: University of Michigan Press.
- Freud, Sigmund. 2006. *The Penguin Freud Reader*. Ed.: Philips, Adam. New York, London: Penguin Books.

- Hartman, Geoffrey H. 1995. „On Traumatic Knowledge and Literary Studies.“ *New Literary History*, Vol. 26, No. 3, pp. 537-563. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Kurvet-Käosaar, Leena. 2020. “Trauma and Life-Writing.” BO: Colin, D; Meretoja, H. (ed.), *The Routledge Companion to Literature and Trauma*. Pp. 305-316. London, New York: Routledge.
- Pennebaker, James W. 1998. *Emotion, Disclosure, and Health: An Overview*. BO: Pennebaker, J. W. (ed.), *Emotion, Disclosure, and Health*, pp. 3-11. Washington DC: American Psychological Association.
- Sütterlin, Nicole A. 2020. “History of trauma theory”. BO: Colin, D; Meretoja, H. (ed.), *The Routledge Companion to Literature and Trauma*. Eds: Nadal, M., Calvo, M. Pp.11-22. London, New York: Routledge.
- Winning, Jo. 2020. “Trauma, illness and the medical humanities.” BO: Colin, D.; Meretoja, H. (ed.) *The Routledge Companion to Literature and Trauma*. Pp. 266-274. London, New York: Routledge.

Goce Smilevski

**The Project *Trauma In Literature* in the Context of Current
Interdisciplinary Trauma Studies
(Summary)**

This text explains and presents to the broader academic audience the scientific project of the Institute of Macedonian Literature in Skopje, entitled *Trauma in Literature*, which takes place during 2025 and 2026. This text provides an overview of the elaborate created by the project’s principal researcher Ana Martinoska, in which she defines the main directions and phases through which the project will proceed, as well as the goals and expected results. The text also contextualizes the project in relation to current trends in the field of Trauma Studies.

Key words: trauma, literature, interdisciplinarity, project, Ana Martinoska

CONTRIBUTORS / ЗАСТАПЕНИ АВТОРИ

д-р Сашо Димоски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Факултет за драмски уметности, Скопје (Македонија) / **Sašo Dimoski (PhD)**, Ss. Cyril and Methodius University, Faculty of Dramatic Arts, Skopje (Macedonia)

Natali Rajchinovska-Pavleska (PhD), Singidinum University, Faculty of Media and Communications, Belgrade (Serbia) / **д-р Натали Рајчиновска-Павлеска**, Факултетот за медиуми и комуникација, Универзитет „Сингидинум“, Белград (Србија)

д-р Лорета Георгиевска-Јаковлева, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Институт за македонска литература, Скопје (Македонија) / **Loreta Georgievska-Jakovleva (PhD)**, Ss. Cyril and Methodius University, Institute of Macedonian Literature, Skopje (Macedonia)

Senka Anastasova (PhD), Institute of Social Sciences and Humanities – Skopje, Skopje (Macedonia) / **д-р Сенка Атанасова**, Институт за општествени и хуманистички науки - Скопје, Скопје (Македонија)

д-р Владимир Мартиновски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје (Македонија) / **Vladimir Martinovski (PhD)**, Ss. Cyril and Methodius University, Faculty of Philology “Blaze Koneski”, Skopje (Macedonia)

д-р Ема Лакинска, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Институт за македонска литература, Скопје (Македонија) / **Ema Lakinska (PhD)**, Ss. Cyril and Methodius University, Institute of Macedonian Literature, Skopje (Macedonia)

д-р Гоце Смилевски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Институт за македонска литература, Скопје (Македонија) / **Goce Smilevski (PhD)**, Ss. Cyril and Methodius University, Institute of Macedonian Literature, Skopje (Macedonia)

Елена Карпузовска, постдипломка на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје (Македонија) / **Elena Karpuzovska**, Master’s degree candidate at the Faculty of Philology “Blaze Koneski”, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)

м-р Владимир Ѓорѓиески, докторанд на Културолошки студии при Институт за македонска литература, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје (Македонија) / **Vladimir Gjorgjeski (PhD candidate)** Ss. Cyril and Methodius University, Institute of Macedonian Literature, Skopje (Macedonia)

д-р Маријана Клеменчиќ, Меѓународен балкански универзитет, Скопје (Македонија) / **Marijana Klemenchikj (PhD)**, International Balkan University, Skopje (Macedonia)

м-р Срѓан Миќиќ, докторанд на Културолошки студии при Институт за македонска литература, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје (Македонија) / **Srgjan Mikjickj (PhD candidate)** Ss. Cyril and Methodius University, Institute of Macedonian Literature, Skopje (Macedonia)

м-р Владимир Јовановски, докторанд на Културолошки студии при Институт за македонска литература, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје (Македонија) / **Vladimir Jovanovski (PhD candidate)** Ss. Cyril and Methodius University, Institute of Macedonian Literature, Skopje (Macedonia)

Publisher	Издавач
Institute of Macedonian Literature at Ss. Cyril and Methodius University in Skopje	Институт за македонска литература при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

For the Publisher	За издавачот
Nataša Avramovska, PhD	д-р Наташа Аврамовска

Macedonian Language Proofreading	Лектура (македонски јазик)
Deniz Testorides	Дениз Тесторидес

Printed by	Печати
MAR-SAZ, Skopje	МАР-САЖ, Скопје

Number of copies	Тираж
150 copies	150 примероци

Списанието е застапено на

